

Az egyetemi könyvtárak inflációs gondjai

ZSIDAI József

A 18 egyetemi könyvtár (1. sz. tábla) vezetőit tömörítő Egyetemi Könyvtárigazgatók Tanácsa 1976. március 31-én határozatot hozott a folyóiratellátás pénzügyi nehézségeinek megvizsgálására. A vizsgálat célja az volt, hogy feltárja a fejlődés zökkenőit és kellően dokumentált tényanyag alapján a fenntartó szakminisztériumok figyelmét ráirányítsa a segítségnyújtás sürgősségére.

A könyvtárak funkciólistájából (1. sz. tábla) meglepő és elgondolkoztató sullyal tűnik ki az egyetemi könyvtárak nagyvonala, ugyanakkor felelősségteljes részvállalása a hazai könyvtárügyből. Több könyvtár egyes szaktudományokban az információellátás tekintetében országos jellegű funkciót tölt be. A vidéki egyetemi könyvtárak pedig jelentős és nélkülözhetetlen tudományos központok egy-egy tájegység szerkezetében. A veszprémi és a miskolci műegyetemi könyvtár a kémia és vegyipar, illetve a kohászat területén számítógép alkalmazásával országos méretű tájékoztatást valósít meg és ehhez az eredeti szakirodalmat is csatlakoztatja.

Mindebből és a könyvtárak mindennapos munkájának követéséből adódóan, szakmai körökben, a kutatók véleményében és az iparvállalatok elismerő megnyilatkozásaiban, egyé-ötvözött igenlésben fejeződik ki az a valós kép, hogy az egyetemi könyvtárak az egyetemi oktatás, nevelés, kutatás és közművelődés könyvtári ellátása mellett erőteljesen és eredményesen szolgálgják az ipart, a hazai kutatást és általában a tudományos közéletet.

Az egyetemi könyvtárak feladatvállalása, a reájuk háruló társadalmi igényesség azonban - sajnálatosan - ellentmondásba kerül a szakirodalmi ellátás kedvezőtlen alakulásával. (Itt is megismétlem, hogy minden korszerű tájékoztatási metódusból eredő információ az eredeti forrás kézbeadásával testesül meg, vagy válik értelmetlenné a nemteljesítés esetén.) A folyóiratok száma 1971-es bázison 1975-re csak 3,24 %-os fejlődést mutat a 18 intézményben (3. sz. tábla). A 4 éves időszakban az évi 1 % alatti folyóiratbővülés megengedhetetlenül alacsony. Ennél is kedvezőtlenebb képet mutat a tőkés devizával behozott könyvek számszerűsége, mert ugyanezen idő alatt 9,53 %-os a visszaesés, ami már erősen negatív tendencia. (5. sz. tábla).

A 18 egyetemi könyvtár pénzügyi ellátottságát, ráfordításait vizsgálva többféle megállapítás kimondását kínálják a rendelkezésre álló adatok. Egyfelől a fejlődés ütemét tekintve hanyagság, vagy felelőtlen mulasztás gyanuja nem áll fenn. Állománygyarapodásra 1971-ben 50 914 183 Ft-ot, 1975-ben 69 873 926 Ft-ot költött a könyvtáraknak ez a csoportja (2. sz. tábla). A költségnövekedés 37,23 %, ami nagyjából évi 9 %-os bontásban meghaladja a nemzeti jövedelem dinamizmusát. Másfelől a probléma lényege abban van, hogy ez az ütem nem volt elegendő az inflációs folyamat legyőzésére, a szintentartás elérésére. Nem volt elég, mert a 3,24 %-os, igen minimális folyóiratbővülés mellett 63,37 %-os kiadási többlet jelentkezett, azaz több mint évi 15 %. A nyugati könyvbeszerzés 9,53 %-nyi csökkenése ellenére is a költségtöbblet 21 % (5. sz. tábla). A felsorolt adatok hitelét nem ronthatja az a gyakori ellenvetés sem, hogy a könyvek és folyóiratok változhatnak minőség és ár szerint, így az összesített ártömeg csak relative helyes. A Pécsi Orvostudományi Egyetem és a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem könyvtárában 1450, illetve 1081 azonos, 1971-ben és 1975-ben is élt folyóirat árváltozásait követték nyomon. Az előbbieken az árdrágulási ráta 56,36 %, az utóbbiban 62,55 % (4. sz. tábla). E konkrét, azonos címekre irányuló vizsgálódás lényegében az inflációs folyamatra vonatkozó általános adatok és megállapítások helytállóságát igazolta.

Az infláció szorításában a helyzetelemzés nem nélkülözheti az egyetemi környezet kapcsolását. Így a vázlatához az is hozzátartozik, hogy pl. az Oktatási Minisztérium az utóbbi években évi 8 %-kal tudta növelni az egyetemek költségvetését, de ezen belül a könyvtárak részesedése alig javult, mert a fejlesztés alapvetően az energiaellátás és az oktatásban használt anyagok árdrágulását volt hivatva kompenzálni. Az csak dicséretes, hogy az egyetemek nem hagyták magukra könyvtáraikat. A fenntartó intézmények minden tőlük telhetőt megtettek: minisztériumi póthitel, költségvetési átcsoportosítás, MTA kutatási támogatás, szerződéses munkák árbevétele, iparvállalatoktól eredő támogatás, duplumok eladásából származó árbevétel, stb. - volt az évi 15 %-os költségvetési növekmény forrása.

Ezidőre az egyetemi források elapadtak. A könyvtárak egy részénél olyanpíra kritikussá vált a helyzet, hogy a következő alternatíva állt elő: központi, soronkivüli támogatással sikerül-e a megnövekedett költségszint kiegyenlítése, vagy a szakirodalmi ellátás színvonalának leromlását, mint reális tényt kell elfogadni. Ám az nem engedhető meg egy dinamikusan fejlődő országban, hogy a könyvtári ellátottság gyengülése miatt a gazdaság, a tudomány és a kultúra szellemi bázisa kárt szenvedjen.

Bizva az egyetemi könyvtárak egyenletes fejlődésének szükségszerűségében, 1977-ben lassu javulást remél és vár minden egyetemi könyvtár kollektívája, s hasonlóan a felhasználók, a kutatók népes tábora.

AZ INTÉZMÉNYEK FELSOROLÁSA, ÉS AZ EGYETEMEN KIVÜLI ORSZÁGOS ÉS REGIONÁLIS FUNKCIÓIK^x

TUDOMÁNYEGYETEMEK KÖNYVTÁRAI

1. Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtára (ELTEK), Bp.
Országos jellegű tud. szakkönyvtár, a filozófia, lélektan, közép- és
ujkori történettudomány, vallástudomány és ateizmus területén.
2. József Attila Tudományegyetem Könyvtára (JATEK), Szeged
Országos jellegű tudományági szakkönyvtár a matematika és bioló-
gia területén, regionális szakkönyvtár Délkelet-Magyarország vo-
natkozásában.
3. Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtára (KLTEK), Debrecen
2. nemzeti könyvtár: általános tud. regionális könyvtár; NTMIR
Vállalati irodalom NSIR Nemzeti Szerv.
4. Pécsi Tudományegyetem Könyvtára (PTEK), Pécs
Dél-Dunántul regionális könyvtára
5. Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem (MKKTEK), Bp.
Országos jellegű szakkönyvtár a közgazdaságtudományban és a ha-
tárterületein.

ORVOSTUDOMÁNYI EGYETEMEK KÖNYVTÁRAI

6. Semmelweis Orvostudományi Egyetem Könyvtára (SOTEK), Bp.
Országos jellegű tudományági szakkönyvtár
7. Debreceni Orvostudományi Egyetem Könyvtára (DOTEK), Debrecen
8. Pécsi Orvostudományi Egyetem Könyvtára (POTEK), Pécs
Regionális tudományági szakkönyvtár.
9. Szegedi Orvostudományi Egyetem Könyvtára (SZOTEK), Szeged
Regionális tudományági szakkönyvtár.

^x A funkciók felsorolása az időközben hatálytalanított 1956. évi alapjogsza-
bályoknak felel meg. - Szerk.)

MŰSZAKI EGYETEMEK KÖNYVTÁRAI

10. Budapesti Műszaki Egyetem Könyvtára (BMEK), Bp.
Országos jellegű szakkönyvtár a matematika és fizika területén.
11. Nehézipari Műszaki Egyetem Könyvtára (NMEK), Miskolc
A bányászat és a kohászat területén országos jellegű tudományági szakkönyvtár és észak-magyarországi hatáskörrel regionális szakkönyvtár.
12. Veszprémi Vegyipari Egyetem Könyvtára (VVEK), Veszprém
Országos jellegű tudományági szakkönyvtár a kémia és vegyipar területén.

AGRÁRTUDOMÁNYI EGYETEMEK KÖNYVTÁRAI

13. Agrártudományi Egyetem Könyvtára (AEK. G.), Gödöllő
Országos jellegű szakkönyvtár: mezőgazd. szakoktatás, gépesítés, építés és ökonómia területén.
14. Agrártudományi Egyetem Könyvtára (AEK. D.), Debrecen
Regionális tudományági szakkönyvtár.
15. Agrártudományi Egyetem Könyvtára (AEK. K.), Keszthely
Regionális tudományági szakkönyvtár.
16. Állatorvostudományi Egyetem Könyvtára (ÁEK), Bp.
Országos jellegű tudományági szakkönyvtár.
17. Erdészeti és Faipari Egyetem Könyvtára (EFEK), Sopron
Országos jellegű tudományági szakkönyvtár.
18. Kertészeti Egyetem Könyvtára (KEK), Bp.
Országos jellegű tudományági szakkönyvtár, kertészet, szőlészet, borászat területén.

IRODALMI BESZERZÉSEKRE FORDÍTOTT

ÖSSZEG

1971 - 1975

Intézmények	1971	1975	Emelkedés %-ban 1971 = 100 %
1. ELTEK	7 912 306	10 018 964	26, 62
2. JATEK	3 121 800	5 213 600	67, 00
3. KLTEK	3 532 607	3 309 497	-6, 31
4. PTEK	1 337 166	1 670 942	24, 96
5. MKKEK	1 781 536	1 996 260	12, 05
6. SOTEK	4 462 745	7 762 442	73, 93
7. DOTEK	2 308 832	4 020 295	74, 12
8. POTEK	2 634 260	4 412 515	67, 50
9. SZOTEK	2 433 901	3 417 516	40, 41
10. BMEK	10 452 649	12 570 941	20, 26
11. NMEK	3 011 572	4 579 455	52, 06
12. VVEK	3 142 158	4 192 736	33, 43
13. AEK. G.	1 700 352	1 818 274	6, 93
14. AEK. D.	452 720	658 369	44, 44
15. AEK. K.	389 567	814 353	109, 04
16. ÁEK	678 000	912 000	34, 51
17. EFEK	626 849	931 086	48, 53
18. KEK	935 163	1 574 681	68, 38
Összesen a 18 egyetem	50 914 183	69 873 926	37, 23

FOLYÓIRATBESZERZÉS ÉS KÖLTSÉGHATÁSA

1971 - 1975

Intézmény	Év	Folyóirat db	Kifizetés Ft	Költségvetési előirányzat	Költségvetési hiány	Emelk. db %	Emelk. Ft %
1. ELTEK	1971	2652	3 972 426	3 205 000	767 426	100	100
	1975	2889	6 263 678	4 515 000	1 748 678	8,93	57,67
2. JATEK	1971	3932	1 605 000	1 140 000	465 000	100	100
	1975	3079	3 184 000	2 655 000	529 000	-21,69	98,38
3. KLTÉK	1971	1005	1 503 572	1 506 000	-	100	100
	1975	1037	2 681 771	2 350 000	331 771	-26,22	78,35
4. PTEK	1971	765	249 786	252 000	-	100	100
	1975	1484	677 970	672 000	5 970	93,98	171,42
5. MKKEK	1971	2113	1 015 684	786 000	229 684	100	100
	1975	2494	1 240 730	1 180 000	60 730	18,03	22,15
6. SOTÉK	1971	2339	3 231 748	3 098 000	133 748	100	100
	1975	2667	6 105 578	6 098 000	7 578	14,02	96,83

Intézmény	Év	Folyóirat db	Kifizetés Ft	Költségvetési előirányzat	Költségvetési hiány	Emelk. db %	Emelk. Ft %
7. DOTEK	1971	1100	1 578 731	1 535 000	43 731	100	100
	1975	1150	3 151 119	2 611 000	540 119	4,54	99,59
8. POTEK	1971	1603	1 969 035	1 868 000	101 035	100	100
	1975	1719	3 395 232	2 930 000	465 232	7,23	82,43
9. SZOTEK	1971	1027	1 730 000	1 670 000	60 000	100	100
	1975	1081	2 691 000	2 850 000	+159 000	5,25	55,54
10. BMEK	1971	4465	5 455 635	5 300 000	155 635	100	100
	1975	4493	7 639 637	7 450 000	189 637	0,62	40,03
11. NMEK	1971	2393	2 138 410	1 800 000	338 410	100	100
	1975	2483	3 599 632	2 600 000	999 632	3,76	68,33
12. VVEK	1971	1146	1 437 056	995 000	442 056	100	100
	1975	1195	2 332 033	1 880 000	452 033	4,27	62,27
13. AEK.G.	1971	2864	1 243 884	1 086 000	157 485	100	100
	1975	2172	1 337 859	1 486 000	-	-24,16	+ 7,55
14. AEK.D.	1971	1060	278 000	160 000	118 000	100	100
	1975	1170	373 000	250 000	123 000	10,37	34,17

Intézmény	Év	Folyóirat db	Kifizetés Ft	Költségvetési előirányzat	Költségvetési hiány	Emelk. db	Emelk. Ft
						%	%
15. AEK. K.	1971	577	210 746	185 000	25 746	100	100
	1975	634	440 629	350 000	160 629	9,87	109,00
16. ÁEK	1971	517	457 700	450 000	7 700	100	100
	1975	514	663 700	540 000	123 700	- 0,58	45,00
17. EFÉK ^x	1971	851	341 051	-	-	100	100
	1975	1051	547 404	-	-	23,50	60,50
18. KEK	1971	1323	649 434	500 000	149 434	100	100
	1975	1450	1 164 373	1 000 000	164 373	9,59	79,29
18 egyetem	1971	31 732	29 067 898	25 536 000	3 195 090	100	100
Összesen	1975	32 762	47 489 345	41 417 000	6 061 082	3,24	63,37

x EFÉK Költségvetési előirányzat nem volt, mert az egyetem központi keretből fizette ki a folyóiratokat.

AZONOS FOLYÓIRATOK ÁRALAKULÁSA KÉT EGYETEMEN
1971-BEN ÉS 1975-BEN

PÉCSI ORVOSTUDOMÁNYI EGYETEM
KÖNYVTÁRA

1450 db azonos folyóirat

Folyóirat beszerzés szerint	Év: 1971		Év: 1975		Emelkedés %-ban 1971 = 100 %	
	db (péld.)	Ft	db (péld.)	Ft	db	Ft
magyar	701	85 231	701	104 052	0	22,08 %
népi demokratikus	136	61 113	136	64 275	0	5,17 %
tőkés	613	1 790 930	613	2 860 813	0	59,73 %
Összesen:	1450	1 937 274	1450	3 029 140	0	56,36 %

NEHÉZIPARI MŰSZAKI EGYETEM
KÖNYVTÁRA

1081 db azonos folyóirat

Folyóirat beszerzés szerint	Év: 1971		Év: 1975		Emelkedés %-ban	
	db (péld.)	Ft	db (péld.)	Ft	db	Ft
magyar	234	32 214	234	39 685	0	23,19 %
népi demokratikus	327	115 300	327	136 335	0	18,24 %
tőkés	520	1 274 661	520	2 135 847	0	67,56 %
Összesen	1081	1 422 275	1081	2 311 867	0	62,55 %

A TŐKÉS KÖNYVEK BESZERZÉSE ÉS ÁRALAKULÁSA
1971-BEN ÉS 1975-BEN

Intézmény	1971		1975		Változás %-ban 1975-re	
	kötet db	Ft	kötet db	Ft	kötet %	Ft %
1. ELTEK	3840	2 648 480	3520	3 614 484	- 8,33	+36,47
2. JATEK	806	757 900	1366	1 116 500	+69,47	+52,59
3. KLTEK	2994	1 087 001	2484	1 107 265	-17,03	+ 1,86
4. PTEK	992	603 506	1016	702 192	+ 2,41	+16,35
5. MKKEK	1425	413 497	1240	510 863	-12,98	+23,54
6. SOTEK	cca 1007	cca 1 000 000	cca 1070	cca 1 400 000	+ 6,25	+30,00
7. DOTEK	633	584 977	362	576 311	-42,81	- 1,48
8. POTEK	423	483 000	352	627 691	-16,78	+29,95
9. SZOTEK	497	553 569	580	976 195	+16,70	+76,34
10. BMEK	3898	3 274 997	2707	3 084 148	-30,55	- 5,82
11. NMEK	878	873 162	994	979 823	+13,21	+12,21
12. VVEK	495	640 747	515	867 895	+ 4,04	+35,45
13. AEK. G.	399	186 726	270	197 878	-32,33	+ 5,97
14. AEK. D.	74	65 000	78	83 500	+ 9,45	+28,46
15. AEK. K.	73	67 348	128	137 878	+75,34	+104,72
16. AEK	172	168 328	140	198 281	-18,60	+17,79
17. EFEK	114	111 666	208	196 302	+82,45	+75,79
18. BEK	323	198 904	198	224 032	-38,69	+12,63
18 könyvtár Összesen:	19 043	13 718 808	17 228	16 601 238	- 9,53	+21,00